

vam, seu ancillam, sed vitae sociam, et adiutorium habet maritus: neque *politicum*, cuiusmodi est principis in subditos; sed *temperatum* ac familiae proprium, fundatum in mutuo amore, mutuisque studiis rei communi domesticae consulendae. « Assumitur (*uxor*) in quamdam socialem vitam matrimonii: et ideo, ut Phil. dicit, inter virum et uxorem plus est de ratione iusti, quam inter patrem, et filium, vel dominum, et servum; quia, cum vir, et uxor habeant immediatam relationem ad domesticam communitatem, ut patet in 1 *Polit.*, ideo inter eos non est etiam simpliciter politicum iustum, sed magis iustum oeconomicum¹ ». Qua in re etiamsi maritus primatum habeat, nihilominus in interna praesertim familiae administratione quarundam rerum curas ac determinatas functiones mulier sibi vindicat. « Quamvis pater sit dignior, quam mater; tamen circa prolem magis officiosa est mater, quam pater² ».

10. At vero matrimonium, quod in prima mundi creatione a Deo institutum est, ut officium naturae, in ipsius mundi instauratione per Christum facta, ad Sacramenti dignitatem evectum fuit, et ad suum erga Ecclesiam amorem et unionem comparatum: quocirca matrimonium, quod inter Christianos legitime contrahitur, est verum ac proprie dictum novae Legis Sacramentum. Ex quo Fidei dogmate consequitur matrimonii Sacramentum non esse quid contractui accessorium, ab eoque separabile, sed contractum veri nominis apud Christianas gentes esse non posse, nisi simul sit Sacramentum³. Sane, si adstruatur Sacramentum matrimonii non esse ipsum contractum ad Sacramenti dignitatem evectum, illud minime Sacramentum matrimonii, sed potius Sacramentum pro iis, qui iam matrimonio iuncti sunt, dicendum foret: atqui Christus instituit Sacramentum matrimonii; ergo naturalis contractus, et Sacramentum ab se invicem, cogitatio-

¹ 2^a 2^{ae}, q. LVII, a. 4 c.

² In *lib. IV Sent.*, Dist. XXVII, q. I, a. 1, sol. 2 ad 1.

³ Cf. Perrone, *De Matrimonio Christiano*, lib. I, sect. I, c. 6, p. 175-193, Romae 1858; Laforet, *Les Dogmes Catholiques*, lib. XXII, c. I, Paris 1860; *Frammenti teologici inediti del Cardinale Gerdi*, *Appendice al suo Trattato del Matrimonio*, in *Eph. La Scienza e la Fede*, vol. XLI, p. 265 sqq., Napoli 1861.

ne quidem, non autem re ipsa distingui, et separari possunt. « Sacramentum matrimonii, s. Thomas inquit, perficitur per actum eius, qui Sacramento illo utitur, sicut Poenitentia. Et ideo sicut Poenitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio⁴ ». Et alibi: « Actus exteriores, et verba exprimentia consensum directe faciunt nexum quemdam, qui est Sacramentum matrimonii² ».

11. Haec, quae a Theologis fuse pertractantur, verbis Pii Papae IX omnino confirmantur. Ait enim: « . . . Cum nemo ex Catholicis ignoret, aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicae Legis Sacramentis a Christo Domino institutum, ac propterea inter fideles matrimonium dari non posse, quin uno eodemque tempore sit Sacramentum; atque iccirco quamlibet aliam inter Christianos viri, et mulieris, praeter Sacramentum, coniunctionem, cuiuscumque etiam civilis legis vi factam, nihil aliud esse, nisi turpem atque exitialem concubinatum ab Ecclesia tantopere damnatum; ac proinde a coniugali foedere Sacramentum separari numquam posse³ ».

ART. II. Quatuor corollaria ex iam dictis deducuntur

12. Ex iis, quae circa naturam matrimonii in articulo praecedenti diximus, quatuor magni momenti corollaria deducere

⁴ In *lib. IV Sent.*, Dist. XXVI, q. II, a. 1 ad 2.

² *Suppl.*, q. XLII, a. 3 ad 2. Hinc in *lib. IV Sent.*, loc. cit. ad 1, ait etiam: « Verba, quibus consensus matrimonii exprimitur, sunt forma huius Sacramenti; non autem benedictio Sacerdotalis, quae est quoddam Sacramentale ».

³ Allocutio *Acerbissimum Vobiscum*, habita in Consistorio secreto, die XXVII Sept. ann. 1852. Vid. etiam, *Lettera di Sua Santità Pio IX a S.M. il re Vittorio Emanuele sul matrimonio civile*, 19 Sett. 1852; et Allocutio *Novos et hanc diem inauditos*, habita in Consistorio secreto die XXVII Sept. ann. 1860. Hinc in *Syllabo* hae propositiones prescribuntur: « Matrimonii Sacramentum non est nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est »; § VIII, n. 66. « Vi contractus mere civilis potest inter Christianos constare veri nominis matrimonium; falsumque est aut contractum matrimonii inter Christianos semper esse Sacramentum, aut nullum esse contractum, si Sacramentum excludatur »; n. 73.

nobis licet, quorum primum circa matrimonii honestatem, alterum circa *polygamiam*; tertium circa matrimonii indissolubilitatem; quartum circa eius cum politica societate rationem versatur.

13. Ad primum quod spectat, de honestate, immo sanctitate matrimonii, quod penes Christianos Sacramentum est, dubitare haud licet. Neque de honestate matrimonii, prout in officium naturae est institutum, quia, uti iam demonstravimus, aliquid est naturale. Sane, lex naturalis concubitus vagos, seu fornicationes prohibet, qui, si permetterentur, iuniorum et animi, et corpora perderentur, soboles incerta, omnique paterna cura destituta propagaretur, matresque incautae ab omni honesta vitae conditione exclusae ad infamiam, ad inedia, ad omnia flagitia proiicerentur¹. Matrimonium vero, cum sit contractus, certis legibus, sobolis propagationi atque educationi aptis, mutuamque amicitiam ac praesidium inducentibus, inter determinatas personas initus, ipsa lex naturalis sancit et firmat; siquidem fini illi gravissimo, quem natura intendit, nempe humanae speciei propagationi, necnon rectae sobolis educationi, atque institutioni, apprime respondet².

14. Quod attinet ad alterum, societas coniugalitatis, si inter duas dumtaxat personas diversi sexus initur, *monogamia* vocatur: si inter plures eodem tempore, *polygamia*: si progressu temporis vir aliam atque aliam uxorem, priore extincta, vel uxor alium atque alium virum, defuncto priore, ducit, *bigamia* nuncupatur, quae proinde aliud non est, nisi successiva iteratio matrimonii. *Polygamia*, de qua in praesenti agi-

¹ « Peccatum fornicationis est contra bonum speciei humanae, in quantum impedit generationem singularem unius hominis nascituri »; 2^a 2^{ae}, q. CLIV, a. 3 ad 3.

² « Omnis commixtio maris et foeminae, praeter legem matrimonii, est improporcionata debita proli educationi. Est enim lex matrimonii instituta ad excludendum vagos concubitus, qui contrariantur certitudini proli. Si enim quilibet posset indifferenter ad quamlibet accedere, quae non esset sibi determinata, tolleretur certitudo proli; et per consequens sollicitudo patris circa educationem filiorum. Et hoc est contra id quod convenit humanae naturae, quia naturaliter homines sunt solliciti de proli certitudine, et de educatione suorum filiorum »; *Qq. dispp., De Malo*, q. XV, a. 1 c. Cf. *Contr. Gent.*, lib. III, c. 122.

tur, aut est *polygynia*, si vir plures simul uxores habet, aut *polyandria*, si una mulier plures viros simul.

15. Porro polyandriam prorsus negat natura. Nam et primario fini matrimonii adversatur, qui est procreatio, atque educatio proli, quandoquidem aut non suscipitur proles, aut, suscepta, paternitas incerta manet, quod debita natorum educationi non parum nocet; cum per se sola mulier huic muneri haud sufficiat¹. Secundarius matrimonii finis in mutuis solatiis ac subsidiis, rectaque familiae gubernatione consistit: haec vero in eadem societate plura capita non admittunt, nec salvo ordine, amore, ac pace admittere possunt.

16. Polygynia autem, etsi primario matrimonii fini non opponatur, tamen aequalitatem inter coniuges destruit; cum uxor se viro totam obstringat, contra vir ei aut nullo modo, aut ex parte: mutuum tollit benevolentiam, contentionesque fovet perpetuas: sobolem nimis numerosam inducit, et ideo negligentius educandam, nulla in parentem dissolutum pietate imbutam². Quae iure Evangelico confirmantur, quo uxorum pluralitas simultanea prohibetur³, cum Sacramentum matrimonii unionem unius Christi cum una Ecclesia significet⁴.

17. Quoad tertium, ex matrimonii natura et fine perspicuum est eius vinculum dissolvi non posse. Etenim matrimonium non modo ad gignendam, sed etiam alendam atque educandam prolem ordinatur. Id autem obtineri non potest per temporariam corporum et animorum coniunctionem, sed po-

¹ *Contr. Gent.*, lib. III, c. 124, n. 1. — ² *Ibid.*, n. 2-5.

³ *Conc. Trid.*, Sess. XXIV, Can. 2.

⁴ *Contr. Gent.*, lib. IV, c. 78. Quod si obiiciatur, veteribus Patriarchis Deum indulsisse, ut plures haberent uxores, in promptu est D. Thomae responsio. Ait enim polygyniam non esse contra prima praecepta legis naturae, sed contra secunda praecepta, quae veluti conclusiones a primis derivantur; siquidem non fini principali matrimonii, sed secundario adversatur. Iam secunda praecepta legis naturae possunt aliquando mutari in aliquibus peculiaribus casibus, variatis circumstantiis. Potuit ergo Deus, qui est auctor naturae, ab unitate uxoris per internam inspirationem veteres Patriarchas eximere, ut maior esset multiplicatio proli ad cultum Dei educandae. Nec huiusmodi legis relaxatio contra rationes, quas naturae Deus inseruit, facta est, sed praeter eas, aequae ac miracula non contra, sed praeter naturam eveniunt. Vid. *In lib. IV Sent.*, Dist. XXXIII, q. I, a. 1 et 2; *Suppl.*, q. LXV, a. 2.

scit longiorem durationem societatis coniugalis ex obligatione naturali continuandae, ne res tanti momenti arbitrio et mutabilitati voluntatis humanae relinqueretur. Quod argumentum ex obligatione proles educandae desumptum s. Thomas hac ratione exhibet: « Dicendum, quod matrimonium ex intentione naturae ordinatur ad educationem proles non solum per aliquod tempus, sed per totam vitam proles. Unde de lege naturae est, quod parentes filiis thesaurizent, et filii parentum haeredes sint. Et ideo, cum proles sit commune bonum viri et uxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere secundum legis naturae dictamen; et sic inseparabilitas matrimonii est de lege naturae ¹ ».

18. Praeterea, mutuus amor coniugum, mutua inter eos bonorum communicatio, duarum personalitatum in unam integram et completam moralem fusio haud existere possent, nisi suam societatem fore perpetuam nossent coniuges. Cui argumento illud s. Thomae respondet: « Amicitia quanto maior est, tanto debet esse firmitior, et diuturnior. Inter virum autem, et uxorem maxima amicitia esse videtur; adunantur enim non solum in actu carnalis copulae. . . , sed ad totius domesticae conversationis consortium: unde in signum huius, homo, propter uxorem, et patrem, et matrem dimittit, ut dicitur *Gen.* 2. Inconveniens est igitur, quod matrimonium sit omnino dissolubile ² ».

19. Insuper, ne dicamus ex illius vinculi dissolutione certitudinem proles impediri ³, ipsa aequitati repugnat. Ex duobus argumentis, quibus id s. Thomas ostendit, hoc unum exscribimus: « Manifeste apparet inconveniens, si mulier virum dimittere posset, cum mulier naturaliter viro subiecta sit tamquam gubernatori. Non est autem in potestate eius, qui alteri subiicitur, ut ab eius regimine discedat. Contra naturalem igitur ordinem esset, si mulier virum deserere posset. Si ergo vir deserere posset mulierem, non esset aequa societas viri ad mulierem, sed servitus quaedam ex parte mulieris ⁴ ».

20. Haec omnia ex eo confirmantur, quod Deus auctor naturae ut coniuges perpetuo essent coniuncti a principio

¹ In *lib. IV Sent.*, Dist. XXXIII, q. II, a. 1 sol.

² *Contr. Gent.*, lib. III, c. 123. — ³ *Ibid.* — ⁴ *Ibid.*

mundi statuit. Ait enim Christus: « Qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos, et dixit: propter hoc dimittet homo patrem, et matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet ¹ ».

21. Itaque, etsi coniugium mutuo contrahentium consensu initum sit, tamen natura et finis eius perpetuitatem exigit; ac proinde, secus ac aliae societates, quae ab hominibus prorsus adinventae sunt, mutuo sociorum consensu dissolvi non potest ². Neque ob fidem ab altero coniuge violatam, alter solutus remanet: 1° quia in contractibus, violata fide ab una parte, altera non amplius obligatur, dummodo nullum inferatur praedictum alicui tertio; at vero in matrimonio ex vinculi dissolutione educatio proles in discrimen adduceretur; 2° quia consensus, quo matrimonium inquit, « formaliter loquendo, est perpetuus, quia est de perpetuitate vinculi; alias non faceret matrimonium: non enim consensus ad tempus ad aliquem matrimonium facit ³ ». Nulla denique difficultas

¹ *Matth.*, XIX, 4 sqq. Imprudenter igitur scripsit Galluppius, in *codice naturali indissolubilitatem matrimonii haud reperiri (Elementi di Filosofia, t. II, Fil. morale, c. V, § 60, p. 398, Napoli 1853)*. Falso autem opinatur sterilitatem in causa esse, cur matrimonium dissolvi possit. Etenim haec evenit *per accidens*; id autem, quod *per accidens evenit*, id, quod est simpliciter et per se, infirmare nequit: « Rectitudo naturalis in humanis actibus non est secundum ea, quae per accidens contingunt in uno individuo, sed secundum ea, quae totam speciem consequuntur »; *Contr. Gent.*, lib. III, c. 122. Et *Suppl.*, q. LXVII, a. 1 ad 4: « Matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum proles, quamvis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum personae matrimonium contrahentis, prout per se est in remedium concupiscentiae. Et ideo in legibus matrimonii magis attenditur, quid omnibus expediat, quam quid uni competere possit. Quamvis ergo matrimonii inseparabilitas impediatur bonum proles in aliquo homine, tamen non est conveniens ad bonum proles simpliciter ». Qua in re adnotandum est in *Syllabo* hanc damnari propositionem: « Iure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest »; § VIII, n. 67.

² Falso igitur asseruit Genuensis, *Nullum pactum lege naturae posse esse indissolubile; De iur. et off.*, lib. II, c. 2, § 8, p. 217, Venetiis 1785.

³ In *lib. IV Sent.*, Dist. XXXI, q. 1, a. 3 ad 3. Et *ibid.* in *sol.*: « Per pactonem coniugalem sui potestatem sibi invicem in perpetuum coniuges tradunt ».

obiici potest ex aliquo damno, quod quandoque ex illa indissolubilitate obvenire posset: nam « in legibus matrimonii magis attenditur quod omnibus expediat, quam quid uni competere possit¹ ».

22. Huic autem indissolubilitati, quae matrimonio, prout officium naturae est, convenit², « lex divina supernaturalem quamdam rationem apponit, ex significatione inseparabilis conjunctionis Christi et Ecclesiae, quae est una unius³ ». Quare matrimonium consummatum inter fideles nulla humana potestate, nulla coniugum voluntate, derelictione, perfidia etc., secundum ius Divinum solvi potest⁴.

23. Quartum corollarium explicandum superest. Perro saecularis potestas potest ea, quae externum matrimonii ordinem quodammodo ingrediuntur, activitate sua moderari; cuiusmodi sunt dos, testamenta, ordo successionis in haereditate capienda, et alia id genus, quae nomine *effectuum civilium* designantur. Ast in ea, quae ad matrimonii substantiam spectant, nequit sine gravi iniuria se intrudere.

24. Et sane, quod natura sua aliud antecedit, ab eo pen-

¹ *Ibid.*, Dist. XXXIII, q. II, a. 1 ad 4. Circa matrimonii indissolubilitatem legere praestat Tassoni, *La Religione dimostrata e difesa*, t. II, c. 16, p. 588 sqq., Livorno 1836; Scotti, *Teoremi di politica cristiana*, t. I, part. 2, teor. X, p. 568 sqq., ed. cit.; De Giorgi, *Esame del Corso di diritto naturale* del prof. Arhens, c. II, § 1-111, p. 173 sqq., Napoli 1854.

² Hanc veritatem stulte quis negaret ex eo quod in Lege Mosaica matrimonium per libellum repudii dissolvebatur. Iudaeis enim id permissum fuit, ut ait Christus, *ad duritiam cordis* (Matth., XIX, 8), tamquam minus malum ad vitandum maius malum, scilicet uxorum interfectionem (cf s. Thom., *Suppl.*, q. LXVII, a. 3 ad 5). Neque illud s. Hieronymi est praetermittendum: « Considera, quod non dixit, Propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses, ut iuxta Apostolum consilium sit hominis, non imperium Dei » (In c. XIX Matth.). Sane ipse Christus *ibidem* subdit, *ab initio sic non fuisse*. Ceterum « sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit, reducens illud in statum novitatis naturae. Unde et in lege Moysi, et in legibus humanis non potuit totum auferri, quod contra legem naturae erat: hoc enim soli legi spiritus et vitae reservatum est »; *ibid.*, a. 1 ad 1.

³ *Contr. Gent.*, lib. III, c. 123.

⁴ *Conc. Trid.*, *Sess. XXIV*, Can. 5 et 7. De matrimonio, quod dicitur *ratum et non consummatum*, vid. Theologos.

dere haud potest: atqui matrimonium, ut ab initio iam diximus, quamlibet humanam societatem origine praecedat. Ergo. Accedit 1° quod matrimonium, cum efficiat, ut coniuges ita coniungantur, ut mutuo se suppleant, atque velut in unam personam confluent, in iure ipso individuali, quo quisque instruitur, propriam personalitatem quodammodo integrandi, fundatur. Ergo tantum abest, quod matrimonium potestati civili subiciatur, ut neque ab auctoritate paterna, quae civili profecto potior est, dependeat, nisi quoad directionem et consilium. « Homo, ait s. Thomas, homini obedire non tenetur, sed solum Deo. . . in his, quae pertinent ad proli generationem¹ ». 2° Quod matrimonium iura religionis attingit; unde ipsi ethnici illud tamquam rem sacram sacerdotibus suis definiendum reliquerunt²: iura autem religiosa a potestate civili non pendent.

25. Potiori autem iure id affirmandum est de matrimonio apud Christianos. Cum enim Christus matrimonium ad rationem Sacramenti elevaverit, nullo modo saeculari potestati illud subiectum voluit, ut vis illius ab eius arbitrio non penderet; secus tot essent in Ecclesia una Sacramenta distincta, quot potestates saeculares distinctae numerantur. Igitur « omnino spectat ad Ecclesiae potestatem ea omnia decernere, quae ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere³ ».

¹ 2^a 2^{ae}, q. CIV, a. 5 c.

² Cf Perrone, *Praelectiones theologicae*, t. VIII, tract. *De Matrimonio*, c. III, p. 335, Neapoli 1842.

³ *Alloc. cit. Acerbissimum Vobiscum*. Id ipsum docuit Benedictus XIV, inquit: « Qui praeter formam a se praescriptam, matrimonium contrahere attentant, eorum Tridentina Synodus non Sacramentum modo, sed contractum ipsum irritum diserte pronuntiat; atque, ut eius verbis utamur, *eos ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos esse decernit*»; Ad *Hollandiae Mission.*, XIV Sept. 1746 (*Bullar.* t. III, pars I, p. 463, *Opp.* t. XVII, Prati 1846). Benedicto XIV concinit Pius VI: « Dogma fidei est, ut matrimonium, quod ante adventum Christi nihil aliud erat, nisi indissolubilis quidam contractus, illud post Christi adventum evaserit unum ex septem Legis Evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum. Hinc fit, ut ad solam Ecclesiam, cui tota de Sacramentis cura concredita est, ius omne ac potestas pertineat suam obsignandi formam huic contractui ad sublimiorem dignitatem erecto » (*ad Episc. Motulensem*, XVI Sept. 1788). Praestat legere, quae, contra legem matrimonii civilis in subalpinis latam Comitibus die 5 Iulij 1852 insurgens, praecclare scri-

26. Nemini autem negotium facessat illud s. Thomae: « Matrimonium, in quantum est in officium naturae, statuitur lege naturae: in quantum est Sacramentum, statuitur iure Divino: in quantum est in officium communitatis, statuitur lege civili¹ ». Haec enim postrema verba de forma civili intelligenda sunt, quae supervenit contractui naturali, et Sacramento; nec est, nisi accidentaliter et extrinseca, proinde mutationi obnoxia: unde matrimonium lege regitur civili, quoad effectus tantum civiles, numquam quoad vinculum et essentiam eius. Longe proinde a vero abierunt neoterici, seu pseudopolitici, sancti Doctoris auctoritate abuti non cessantes, quippe qui post citata verba sic colligit: « Et ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium contrahendum illegitima ». Talis enim ex lege civili potest illegitima esse quoad effectus, quibus eadem lege coniuges perficiuntur, scilicet tantum civiles. Secus sanctus Doctor sibi contradixisset, qui sic docuit: « Prohibitio legis humanae non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi interveniret auctoritas Ecclesiae, quae idem etiam interdicit² ». Et alibi: « Ecclesia in his, quae ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Uno quidem modo per modum iudicantis: et quia homines vident ea, quae apparent . . . , ideo iudicium Ecclesiae circa ea, quae ad matrimonium pertinent, si veritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis, vel punientis: et hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum. . . Tertio modo se habet per modum statuentis . . . ; et secundum hoc

psit Emilianus Avogrado, comes della Motta, in *Teorica dell' istituzione del matrimonio, e della guerra moltiforme, a cui soggiace*. Vid. etiam Audisio, *Quistioni politiche*, Napoli 1854. Hinc in *Syllabo* haec damnantur propositiones: « Ecclesia non habet potestatem impedimenta matrimonii dirimentia inducendi; sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt »; § VIII, n. 68. « Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent »; n. 74. Quanto autem exitio impiae leges, quae Sacramenti huius magni religionem nil pensi habentes, illud eodem ordine cum contractibus mere civilibus habuerunt, sint societati tum domesticae, tum civili docet Leo PP. XIII, in *Epist. Encycl. Inscrutabili*, XXI April. 1878.

¹ *Suppl.*, q. L, a. un. ad 4.

² In *lib. IV Sent.*, Dist. XLII, q. II, a. 2 ad 4.

personae aliquae redduntur illegitimae ad contrahendum, ita quod si etiam contrahant, matrimonium dirimitur¹ ».

ART. III. De Coelibatu

27. Cum de coelibatu agimus, nos quidem de statu eorum loquimur, qui a matrimonio contrahendo se abstinere, non idcirco, ut nuptiarum onera fugiant, et sensili cupiditati liberius indulgeant, sed ut, familiae curis penitus abdicatis, in propriam perfectionem animi, virtutemque in aliis promovendam validius incumbant. Rursus de consueto humanae speciei progressu, non vero de « tempore illo, quo paucitas hominum exigebat, ut quilibet generationi vacaret² ».

28. Iam contra incredulos et pseudo-politicos³, qui coelibatum vel naturae iuri, vel societatis bono adversari inflatis buccis clamitant, hanc ostendimus Propositionem:

29. *Coelibatus iuri naturae minime adversatur, immo maxime honestus est, bonoque societatis valde prodest.*

Prob. 1^a pars. Nulla existit naturae lex, quae omnibus et singulis hominibus matrimonium iniungit. Ergo coelibatus iuri naturae non adversatur. *Antecedens* hac D. Thomae doctrina demonstratur: « Dicendum, quod natura inclinatur ad aliquid dupliciter. Uno modo, sicut ad id, quod est necessarium ad perfectionem unius; et talis inclinatio quemlibet obligat, quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinatur ad aliquid, quod est necessarium ad perfectionem multitudinis; et cum multa sint huiusmodi, quorum unum impedit aliud, ex tali inclinatione non obligatur quilibet homo per modum praecepti; alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam, et aedificatoriam, et ad huiusmodi officia, quae sunt

¹ *Quodlib.* V, a. 15 ad 1. — ² *Suppl.*, q. XLI, a. 2 ad 1.

³ Contra istos, quorum catalogum recenset Scotti (*Teoremi di politica cristiana*, t. I, Teor. VIII, § 2, p. 506, not. 1, ed. cit.), hic disputamus; non vero contra Medicos et Physiologos (De his vid. idem Auctor, *Catechismo Medico*, p. II, c. XI; Laurent. Martini, *Lezioni di fisiologia*, t. 10, lez. 82, Torino 1830, et *Del celibato fisicamente considerato, Commentario offerto alla classe medico-legale, non che al ceto Ecclesiastico*, Lucca 1840), neque contra haereticos (vid. Zaccaria, *Storia polemica del Celibato sacro*, Napoli 1853), qui contra veritatem istam, pretiosissimam Christianismi gemmam (Capycius, *De statuum elect.*, p. III, c. II) diversis armis irruerunt.